

İnternet, Egemenlik ve Devlet: İnternet'in Ulusal ve Uluslararası Yönetime Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme

Banu Akdenizli Yard. Doç. Dr.

Yeditepe Üniversitesi İletişim Fakültesi

Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü

İstanbul

Özet

Bu çalışma, İnternet'in devlet özerkliğine tehdit oluşturma söylemini değerlendirirken aynı zamanda İnternet'in ulusal ve uluslararası yönetim açısından olumlu etkileri de olabileceği üzerinde odaklanmayı amaçlamaktadır. İnternet'in kontrol edilmesi gereken bir teknoloji yerine devlet egemenliğini ve meşruluğunu güçlendiren bir teknoloji olarak algılanmasının daha olumlu bir bakış açısı olduğunu savunmaktadır. Bu çalışma öncelikle İnternet'in devlet egemenliğini nasıl tehdit ettiğini değerlendirecek, ve bunu yaparken de küreselleşme ve küreselleşmenin getirdiği değişikliklerin devlet yapısına olan etkilerinden bahsedecektir. Yazının geri kalan kısmında ise değişmekte olan küresel yapı içerisinde egemenlik kavramının yeniden yapılandırılması ve devletlerin bilgi ve iletişim teknolojilerine, özellikle İnternet'e, karşı olan tutumlarının devletlerin egemenlik ve güç yapısını nasıl olumlu yönde etkileyebileceği üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, İnternet, ulus-devlet, egemenlik

Internet, Sovereignty and the State: An Evaluation on How the Internet Influences National and International Governance

Abstract

This study in evaluating arguments of how the Internet heralds the end of state sovereignty aims to consider how the Internet both nationally and internationally can at the same time have positive influences on governance. This article claims that despite the general tendency to regard the Internet as a technology that needs to be controlled, it can also be seen as a tool that strengthens national and global governance. This article will firstly illustrate the conventional wisdom on how the Internet threatens state sovereignty. In doing so, it will consider arguments on globalization and its effects on the state. The second half of the article will focus on how in the face of globalization forces the concept of sovereignty can be restructured, and how the state's attitude towards information and communication technologies, particularly the Internet, can potentially strengthen state sovereignty and power structure.

Key Words: Globalization, Internet, nation-state, sovereignty

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin devlet egemenliği üzerindeki etkisi hakkında çalışmalar uzun zamandır yapılıyor. Siyasal ekonomi araştırmacıları uzun süredir medya tekeli ve medya emperyalizmi üzerine yaptıkları çalışmalarında gelişmiş ülke kültürlerinin

(özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nin) az gelişmiş ve gelişmekte olan ülke kültürlerine olan etkisi üzerinde duruyor. Bu araştırmalarda, öncelikle merkez politikalarının ve ekonominin çevre üzerindeki etkilerinin ulus devlet gücünün aşınmasında nasıl etkili olduğunun belirtildiğini görüyoruz (Bagdikian, 1983; Boyd-Barrett, 1979; Cardoso & Faletto, 1979; Galtung, 1971; Hamelink, 1983; Lee, 1980; Mohammadi, 1997; Schiller, 1976; Tehranian, 1998; Tomlinson, 1991 gibi).

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle iletişim araçlarının devlet egemenliğine etkisi tartışmaları daha da gelişti. Devlet egemenliğinin tehdit altında olduğu, hatta ulus devletin hem bireyler üzerinde hem dünya siyasetinde belirgin rolünü kaybetmeye başladığı söylemleri yaygınlaşmaya başladı (Drucker, 1993; Ohmae, 1995 gibi). Son zamanlardaki çalışmalarda geleneksel anlayışın, özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimiyle daha da yayılan küreselleşme hareketi sonucu, devlet coğrafyalarının artık bir anlam taşımadığı ve geleneksel milli sınırların önemini yitirdiği doğrultusunda olduğunu görüyoruz (Alleyn, 1995; Angell, 2000; Beck, 1999; Hamelink, 1988; Krasner, 2001; Matellart, 1999; McChesney ve Herman 1997; Mohammadi 1997, Mowlana 1997; Ohmae 1995; Toffler ve Toffler, 2000; Schiller, 1996; Waisbord ve Morris 2001' deki gibi). Bu genel görüş içerisinde küreselleşme, hem ekonomik ilişkiler ağının dünya çapında yaygınlaşması ve yoğunlaşması, hem Batılı siyasal, kültürel ve sosyal değerlerin diğer toplumlar tarafından kabul edilmesi gereken bir tercih hatta bir kader olarak ortaya çıkıyor (Ateş, 2006: 26). Bilgi teknolojilerindeki gelişme de kuşkusuz bu sürece damgasını vuruyor.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin ülkelerin sosyal, siyasi ve ekonomik gelişimleri üzerindeki olumlu etkisi çoğunlukla İletişim Çalışmaları içinde kabul edilse de ülkelerin bu teknolojileri benimsemeleri mücadelesiz ve pürüzsüz olmuyor. Bizim ülkemiz de dahil olmak üzere tüm dünyanın ilk günlerinden beri denetleme çabaları bunun en açık göstergelerinden biri. İran ve Çin gibi daha baskıcı rejimlerin yanı sıra İngiltere, Almanya gibi ülkelerin de İnternet içerik düzenlemelerine kısıtlamalar getirdiklerini, getirmeye çalıştıklarını görüyoruz (Akdenizli, 2007).

Geleneksel anlayış, İnternet'in ülke egemenliğini tehdit eden, ulusal sınırları ihlal eden hatta belirsizleştiren bir iletişim aracı olduğu ve dolayısıyla geleneksel medya ve iletişim araçları gibi kontrol edilemeyeceği yönünde. Ancak daha yakından bakıldığında devletlerin İnternet teknolojileriyle ilgili kanun uygulamalarıyla kendi ülkelerinde İnternet'in nasıl

gelişeceğine ve nasıl kullanılacağına dair etkin kararlar verebildikleri görülebiliyor. Bir kullanıcının neye, nasıl ve neden erişimi olabileceğinin veya olduğunun kullanıcının içinde bulunduğu belirli yasal, ekonomik, siyasi ve sosyal ortama bağlı olduğunu ve ona göre değişkenlik gösterebileceğini Türkiye’de de erişimi engellen siteler örneğiyle şahit oluyoruz (dünyada da şaşkınlıkla karşılanan YouTube İnternet sitesinin 3 yıl süreyle Türkiye’de erişime engelli olması gibi).

Bu çalışmanın amacı İnternet’in devlet egemenliğine tehdit oluşturma söylemini değerlendirirken aynı zamanda İnternet’in ulusal ve uluslararası yönetim açısından olumlu etkileri de olabileceği üzerinde odaklanmaya çalışmak. Hatta bu çalışma İnternet’in kontrol edilmesi gereken bir teknoloji değil aksine devlet egemenliğini ve meşruluğunu güçlendiren bir teknoloji olarak algılanmasının daha olumlu bir bakış açısı olduğunu savunmaktadır. Bu çalışmada öncelikle İnternet’in devlet egemenliğini nasıl tehdit ettiğini değerlendirilecek, ve bunu yaparken de küreselleşme ve küreselleşmenin getirdiği değişikliklerin devlet yapısına olan etkilerinden bahsedilecektir. Yazının geri kalan kısmında ise değişmekte olan küresel yapı içerisinde devletlerin bilgi ve iletişim teknolojilerine, özellikle İnternet’e, karşı olan tutumlarının, devletlerin egemenlik ve güç yapısını nasıl olumlu yönde etkileyebileceği üzerinde durulacaktır.

Devlet Egemenliğine Tehditler

Morris ve Waisbord’un (2001) da belirttiği üzere medya ve telekomünikasyon şirketlerinin küresel boyutta gelişimi ve dijital sistem ve teknolojilerin coğrafi kısıtlamalara aldırmadan devlet sınırlarının içine sızması, günümüzde küreselleşme ile beraber devlet egemenliğine en son tehditlerden biri olarak algılanıyor. Teknolojisi ve yapısı gereği, internetin devletlerin geleneksel işlevlerinden özellikle üç ana boyutuna meydan okuduğunu görebiliyoruz: (1) ekonominin düzenlenmesi ; (2) ulusal güvenlik, (3) ulusal kimliğin ve değerlerin korunması.

İnternet süregelen diğer haberleşme ve iletişim teknolojilerinin aksine - telefon, radyo, analog, ve kablolu yayın teknolojileri gibi- fiziksel ve siyasi kontrolleri aşabilen bir yapıya sahip. Merkezlessiz yapısı, küresel ulaşım kapasitesi, içerik üretici ve tüketiciler için diğer teknolojilere oranla daha düşük maliyetli olması, internet’in kendi sınırları içerisinde

bilgi akışını kontrol etmek isteyen devletler için bir tehdit olarak algılanmasına yardımcı oluyor.

1980'lerden beri birçok araştırmacının bilişim teknolojilerinin, ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişimindeki olumlu etkileri üzerinde görüş birliği içinde olduklarını görüyoruz (Singh, 1999). Hatta Singh (1999) yeni teknolojiler sayesinde devletlerin gelişim ve kalkınma söyleminin Gerschenkron'un (1962) çalışmalarına kadar geri gittiğini belirtiyor. İnternet'in gelişimiyle bu kanı daha da gelişti. Bilişim teknolojileri sayesinde küresel bir ağ toplumunun (Castells, 1997) oluşacağı ve böylelikle sadece gelişmiş ülkeler için değil gelişmekte olan ülkeler için de nihai demokrasinin oluşacağı görüşü hakim. Bu anlayış içerisinde nihai demokrasi, bilginin herkese açık ve ulaşılabilir olması, belirli bir otorite tarafından kontrol ve filtreleme tabii tutulmadan halka ulaşabilmesi ve bunun sonucunda halkın daha bilgili ve bilinçli olup kendi geleceği ve yönetimi hakkında daha iyi karar verebilmesi anlamına geliyor.

Çoğu araştırmacı bu yeni ağ toplumunun piyasa odaklı olduğu, ve küresel ekonomik düzen etrafında döndüğü konusunda hemfikir (Angell, 2000; Aram, 1997; Fukuyama 2000 gibi). Hüsrevoğlu ve Kıran (2007)'in de belirttiği üzere küreselleşme kavramı ağırlıklı olarak ekonomik boyutu ile algılanıyor, ve hatta yapılan tanımlarda genel olarak ekonomik boyutu ön plana çıkıyor. Küreselleşme olgusunun öncelikle sınır ötesi ticaretin yoğunlaşması bağlamında ekonomik boyutlu bir kavram olarak ortaya çıktığını Mahiroğulları da belirtiyor (2010). Ticaretin serbestleştirilebilmesi, mal, hizmet ve sermayenin sınır tanımadan dolaşabilmesi dünyanın büyük bir pazar olarak algılanması küreselleşmeye dair temel söylemler. Bugünün hakim literatüründe küreselleşme kavramsallaştırması pazar ekonomisi merkezli liberal ideolojinin tekelindeymiş gibi görünüyor (Amin, 1997: 64-70 aktaran Ateş, 2006). Ancak unutulmaması gereken Giddens (2000)'in de belirttiği üzere küreselleşmenin sadece ekonomik değil aynı zamanda siyasi, teknolojik ve kültürel bir olgu olduğudur. Fakat Ateş'in (2006) da vurguladığı üzere, "ekonomik ilişkiler ağının dünya çapında yoğunlaşması ve derinleşmesi azımsanacak bir olgu değildir. Ekonomik ilişkiler ağı bütün insanların hayat seviyelerini ve maddi konumlarını doğrudan etkilemektedir. Belki de bu yüzden olsa gerek, küreselleşme söz konusu edildiğinde akla ilk gelen yansımaları ekonomi merkezlidir" (s. 27).

İdealist ve modernist söylem içerisinde varsayım, bilgi ve iletişim teknolojilerini kabul eden ve kendi parçası haline getiren devletlerin sosyal ve ekonomik gelişim göstereceği

yönündedir. Bu bağlamda ele alındığında sanki teknolojiler nötr ve dolayısıyla bir ortamdan diğerine kolaylıkla devredilebilirmiş gibi bir izlenim ortaya çıkıyor. Oysa ülkelerin küresel ekonomiye dahil olmak uğruna çekincesizce teknolojileri özümstediklerini ve gelişmeleri için ellerinden geleni yaptıklarını varsaymamak gerek. Daha dikkatli baktığımızda bilgi ve iletişim teknolojilerinin egemenlik açısından devletler için bir ikilem yaratabileceğini görmek o kadar da zor değil. Bir yandan ülkeler -özellikle de az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için daha geçerli bu-, ekonomik olarak geride kalmamak, küresel ekonomiye dahil olmak ve gerekli gelişimi gösterebilmek için bilgi ve iletişim teknolojilerine kollarını açmaları gerektiği düşüncesini benimserlerken; öte yandan da klasik sınırların ortadan kalkmasının getirdiği tepkiyle içişlerini koruma ve serbest iradeyi ellerinde tutmaya çalışıyorlar. Bu da teknolojiye karşı kuşkucu yaklaşımlar doğurabiliyor.

Küreselleşme sürecinin tam olarak ne zaman başladığına ilişkin farklı yaklaşımlar sergilense de çoğu Sosyal bilimcinin küreselleşmenin 1980 yıllarından sonra neo-liberal görüşüyle son safhasına girdiğini ve dünya ekonomisinin kamu müdahalesinden çıkmaya başladığında hem fikir (Aram, 1997; Holton, 1998; Kazgan, 2000 gibi). Bu dönem itibarıyla de sermayelerin devlet sınırlarını aşmaya başladığını ve denetimi dışında kalmaya başladığını görüyoruz. Küreselleşme süreci içerisinde gelişmiş ülkeler dışında, çok uluslu şirketlerin, Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Birleşmiş Milletler (UN), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), Avrupa Birliği (EU) gibi uluslararası ve hükümetler arası kurumların da ön plana çıktığını ve süregelen “ulus devlet” kavramının yanında temel aktörler olarak yer aldıklarını görüyoruz.

Çok Uluslu Şirketler ve Hükümetler Arası Kurumlar

Devletlerin uluslararası sermayenin etkisi altında kalması çok uluslu şirketlerin gelişmesiyle oldu. Çok uluslu şirketler, “genel merkezi belirli bir ülkede olan, işlevlerini bir veya birden fazla ülkede kendi tarafından koordine edilen şubeler, yavru şirketler veya bağlı şirketler aracılığıyla ve genel merkez tarafından kararlaştırılan bir işletme politikasına uygun olarak yürüten büyük şirketlerdir” (Cebeci, 2008: 71). Hızlı küreselleşme ile beraber çok uluslu şirketlerin ulusal bağlılığını kaybetmeye başladığını, sermaye, vergi, iş gücü gibi ekonomik avantajların daha uygun olduğu bölgelere doğru kaydıklarını izliyoruz (Uygun, 2007 aktaran Cebeci 2008). Şirketlerin hangi bölge veya ülkelere yatırım yapacaklarına karar

verirken göz önünde bulundurdıkları faktörler şüphesiz gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkelerin aldıkları pay arasındaki farkı arttırmakta, gelişmekte olan ülkelerin pazarlık gücünü daha da kısıtlamaktadır. Yıldızoğlu (1996)'nın da belirttiği üzere küresel ekonomi ve onun getirdiği yeni yatırım araçları çeşitli ülke pazarlarında krizlere yol açabilecek, merkez bankalarını iktidarsızlaştırabilecek, hükümet politikalarını etkisizleştirebilecek, istikrarsız bir sermaye piyasasına yol açabilecek kuvvette olunca ekonomiyi de devlet denetimi dışına taşıyabilecek bir güç olarak karşımıza çıkıyor. Giddens (1998) ticari kuruluşların, özellikle de uluslararası, “ulus aşırı” şirketlerin ellerinde çok büyük ekonomik güç bulundurabildiklerini ve kendi ülkelerindeki veya herhangi bir başka ülkedeki siyasetleri etkileme gücüne sahip olduklarını belirtiyor (s. 72). Telekomünikasyon, ulaşım ve uluslararası finans alanındaki gelişmeler ekonomik açıdan çok uluslu şirketlerin daha da güçlenmelerine ve ekonominin devlet denetiminin daha da dışına doğru kaymasında etkili oldu. Ekonomik ilişkiler ağının dünya çapında yoğunlaşması ve derinleşmesinde bilgi ve iletişim teknolojilerinin katkısını yadsımak mümkün değildir.

Burada tekrar vurgulanması gereken nokta ülkelerin büyüklük, zenginlik ve güce göre ayrıştığı ve dolayısıyla küreselleşmenin her ülkenin devlet egemenliğinde farklı etkiler yaratabileceğidir. “Kalkınmalarını tamamlamış güçlü ülkeler, IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslararası organizasyonların bünyesinde yüksek seviyede nüfuz etme ve düzenleme gücüne sahipken, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler daha kısıtlı bir pazarlık gücüne ve düzenleyici kapasiteye sahiptirler” (Arslan, 2005: 46).

Yukarıda bahsi geçen uluslararası ve hükümetler arası kurumların yeni dünya düzeni içerisinde ön plana çıktığını, ve bu tür kuruluşların devletler üzerindeki etkisinin sadece ekonomik piyasaları düzenleme alanına sınırlı kalmadığını çoğu zaman insan hakları, çevre, göçmenlik gibi siyasi ve kültürel alanlara da kaydığını görebiliyoruz (Krasner, 2001). Hükümetler arası kurumlara üyelik genelde devletlerin kendi gelecekleri için işbirliğinin ve üyeliğinin olumlu olacağı düşüncesiyle devletlerin kendi isteği ve çabalarıyla parçası olmak istedikleri kurum olma özelliği taşıyor (Türkiye'nin yıllardır süregelen Avrupa Birliği üyelik çabalarını hatırlamak yeterli olacaktır). Dolayısıyla, belki de devletlerin kendi ekonomi ve siyaseti üzerindeki egemenliğinin tehlikeye girmesi böyle bir ortaklığın doğal bir sonucu olara algılanabilir. Ancak bu küresel düzen içerisinde gelişmiş ülkeler dışında diğer ülkelerin, Türkiye de dahil olmak üzere, kendi haklarını, politikalarını savunacak derecede siyasi baskı

gücüne sahip olamadığı ve varlığını çoğu zaman hissettiremediği gerçeğini unutmamak lazım. Bu, devletlerin iç bağımsızlığını daraltmaktadır. Daha az gelişmiş ülkelerin pazarlık gücünün kısıtlı olduğu aldıkları koşullu yardımlarda gözlemlenebilir.

Küreselleşme sürecinde hükümetler arası kuruluşların küresel ekonomi ve dolayısıyla küresel kapitalizmin taleplerini etkinleştirip uygulamaya konduğunu gözlemliyoruz (Ateş, 2006). Özelleştirme ve serbest ticaret ilkelerinin teşviklerinin yanı sıra bilgi ve iletişim teknolojilerinin geliştirilmesi IMF ve Avrupa Birliği gibi kurumlar tarafından Türkiye üzerinde de gözlemlenen genel eğilimlerdir. Çoğu uluslararası kurum az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin teknoloji sayesinde ilerleyebileceğini ve teknoloji sayesinde ekonomik ve toplumsal gelişim göstereceklerine inanmaktadır (Baber, 2001). Nulens ve Van Audenhove (1999)'nın Dünya Bankası, ve Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU) gibi kurumlar üzerinde yapmış olduğu araştırma “gelişim için iletişim teknolojisi” görüşünün ne kadar hakim olduğunu kanıtlamaktadır. Bu tür bir yaklaşımın kuşkusuz en büyük problemi ülkelere ait belirli yerel koşul ve özellikleri göz ardı etmesi ve herkes için geçerli olabilecek bir formül ürettiğine inanmasıdır. Holton (1998) gibi birçok araştırmacıların çalışmaları hükümetler arası ya da uluslararası kuruluşların yardım paketlerinin tarafsız/yansız olmadığını, aksine dolaysız siyasi etkileri olduğunu gösteriyor. Dünya Bankası'nın Şili, Küba gibi ülkelere siyasi sebeplerden dolayı yardımı red ettiği bilinmektedir (Holton, 1998; Dahl, 1999). Devletlerin gücü, egemenliği aynı zamanda uluslararası platformda kabul edilmesiyle de ölçülüyor kuşkusuz.

Sivil Toplum Kuruluşları

Çok uluslu şirketler, uluslararası kurumlar dışında, küreselleşme ve bilgi ve iletişim teknolojileri sayesinde güçlenen ve dolayısıyla devlet egemenliğine tehdit olarak görülebilecek bir diğer küresel aktör de hükümet dışı organizasyonlardır (NGO). Hükümet dışı organizasyonlar ya da daha çok bilinen adıyla sivil toplum örgütleri,

devlet müdahalesini kabul etmeyen ya da siyasal iktidarın belirleyici olmadığı, bireylerin ve grupların herhangi bir makamdan izin almadan kendi irade ve istekleri ile örgütlenebildikleri, bireylerin ve grupların kendi kaderlerini tayin edebildiği, maksimum düzeyde bireysel özgürlüğü hedefleyen, maksimum düzeyde aktif demokratik katılımın olduğu, buna karşılık askeri ve sivil bürokrasinin de minimum düzeyde olduğu, her türlü sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel etkinliklerin örgütlü olarak gerçekleştirebildiği organizasyonel bir faaliyet alanıdır. (Abay, 2004: 273)

1909 yılında dünyadaki sivil toplum örgütlerinin 200olduğunu, 2001’de ise bu sayının 17,000’e çıktığını görüyoruz (Krasner, 2001). Bu yazının ele alındığı tarihte Wango.com Internet sitesinin verileri dünyadaki sivil toplum örgütlerinin sayısının 49,458’e vardığını gösteriyor (<http://www.wango.com>). Ucuz ve hızlı iletişim teknolojilerinin varlığı sivil toplum örgütlerinin daha kolay organize olmalarına ve kamu politikalarını daha kolay etkileyebilmelerine yardımcı oluyor. Yerel karar işleyişleri içerisinde daha etkin bir görev alırken aynı zamanda yerel alanda kaybettikleri mücadeleleri uluslararası platforma taşıyarak amaçlarına daha kolay ulaşabiliyorlar. Kendi aralarında oluşturabilecekleri ağları sayesinde daha kolay ve çabuk iletişime geçebiliyorlar ve kuşkusuz seslerini dünyaya daha kısa zamanda duyurabiliyorlar. Castells (1997)’in de belirttiği gibi günümüzde Amnesty International, Greenpeace, Oxfam, Sınır Tanımayan Doktorlar, gibi kuruluşlar devlet destekli ulusal çabalardan daha meşru ve daha geçerli bile görülebiliyor. İnsani yardımların bu şekilde özelleştirilmesi devletlerin kendi vatandaşını ve çevresini koruyucusu konumunu etkiliyor hatta bazen zora bile sokabiliyor (Castells, 1997). Bu da doğal olarak ulusal devletin gücüne, egemenliğine bir tehdit unsuru oluşturuyor.

Sivil toplum kuruluşlarının yükselişi yeni bir toplum tipinin de oluşmakta olduğunun göstergesi. Sadece içinde bulunduğu toplumun refahını, iyiliğini değil tüm insanlığın refahını ve iyiliğini düşünen, ön plana çıkaran bir toplum tipi. Bu tür bir anlayış ve yaklaşım da sınırları ve dolayısıyla devlet kavramlarının üstünde bir toplum anlayışının ifadesi. Ağ toplumunun yükselişi sivil toplum örgütlerinin de resmi otoritenin dışında kalmasına yardımcı oluyor, böylece bir ağırlık merkezi kazanmalarına yardımcı oluyor. Dolayısıyla devlet karşısında taleplerine yanıt alabiliyor, kendi inisiyatifleri ile hareket edebiliyor, devlet üzerinde bir baskı mekanizması yaratabiliyor ve kendi egemenliklerini güçlendirebiliyorlar.

Ancak burada Ateş’in (2006) vurguladığı çok önemli bir noktaya dikkat çekmekte yarar var:

Küresel sivil girişimlerin önündeki en büyük çıkmazlardan biri sivil girişimlerin faaliyetlerini devam ettirebilmek için mali kaynaklara ihtiyaç duymaları ve bu kaynağın genellikle çok uluslu şirketler tarafından sağlanıyor olmasıdır. [Bu] gönüllü bağışlarla faaliyetlerini sürdüren sivil girişimler ile çok uluslu şirketler arasında bir çıkar [ilişisine yol açmaktadır]. Sivil girişimlere yaptıkları bağışlar sayesinde çok uluslu belirli bir meşruiyet zemini kazanmakta, sivil girişimler ise faaliyetlerini bu bağışlarla sürdürmekte, böylece sponsorların arz edeceği mali kaynaklara bağımlı

hale gelmektedir. Bu tür bir bağımlılık ilişkisinin sivil girişimlerin üretmiş olduğu söylem ve eylemlerin esasını ne ölçüde sulandırdığının belirlenmesi için elbette örnek örgütler bazında ampirik çalışmalar yapılması gerekse de, böyle bir bağımlılık ilişkisinin varlığı bile sivil hareketlerin söylem ve eylem özgürlüğünü sınırlandırdığı, yer yer saptırdığı ve kısmen yönlendirdiği açıktır. Bu tür bir yönlendirme ve saptırma, bazı devletlerin [örneğin] insan hakları konusundaki uygulamaları acımasızca eleştirilir ve dünya kamuoyunun bilgisine sunulurken, aynı tür uygulamaları gerçekleştiren diğer bazı devletlere ise sessiz kalınması veya sorunun yok sayılıyor olarak yansımada açıkça görülebilmektedir. (s. 32)

Çok uluslu şirketler ve sivil örgütler arasındaki bu tür bir ilişki, bir kez daha küreselleşmenin devletlerin büyüklük, zenginlik ve güçlerine göre devlet egemenliğini farklı şekilde etkilediğini örneklemektedir.

Küreselleşmenin bir diğer önemli süreci de kimlik olgusu üzerindeki etkisidir. Kimlik ve kültür yerelleşmesi olarak ifade edilebilecek bu değişim, devlet egemenliği ve özellikle meşruiyet kaynağı ulus olan ulus devlet anlayışı üzerinde etkili oluyor.

Kimliklerin Yeniden Tanımlanması, Yerellik

Ağ toplumunun yükselişinin kimlikler üzerindeki etkisi paradoksal olmuştur. Bir yandan ulus üstü tüketime ve benzer yaşam şekillerine dayanan homojen bir kimlik oluşurken, bir yandan da yerel kimliklerin çoğaldığını gözlemliyoruz. Yazının bu bölümünde küreselleşme sonucu devlet karşısına çıkan dıştan gelen, harici etkenlerden ziyade (uluslararası şirketler, uluslararası kurumlar, ve sivil toplum örgütleri gibi), küreselleşme sonucu devlet içersinde yaşanabilecek içsel etkenlerden ve onların devlet egemenliğini nasıl etkileyebileceğinden bahsedeceğiz.

Bilgi ve iletişim teknolojisi alanındaki hızlı değişimin dünyayı küçülttüğü, dünyayı küresel bir köye dönüştürdüğü genel anlayışın bir parçası haline geldiğini belirtmiştik. Atasoy (2007)'un da dediği gibi, artık insanlar çok kısa zamanda hem uzak mesafelere ulaşabilmekte, hem de çok süratli olarak ihtiyaç duydukları bilgileri elde edebilmektedirler.

Küreselleşmenin getirdiği en önemli tartışmaların başında, bilgi ve iletişim teknolojileri sayesinde ulus-devlet kavramının nasıl etkilendiğidir. Bazı Sosyal bilimciler ulus-devlet anlayışının artık geride kaldığını ve kavramın krizde olduğunu belirtmektedirler. Yazının başında da belirtildiği üzere geleneksel anlayış, küreselleşme ve bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimiyle devlet coğrafyaların artık bir anlam taşımadığı ve geleneksel milli

sınırların önemini yitirdiği üzerinde odaklanmaktadır (Alleyne, 1995; Angell, 2000; Beck, 1999; Hamelink, 1988; Krasner, 2001; Matellart, 1999; McChesney ve Herman 1997; Mohammadi 1997, Mowlana 1997; Ohmae 1995; Toffler ve Toffler, 2000; Schiller, 1996; Waisbord ve Morris 2001 gibi). Küreselleşme bu bakış açısı içerisinde, “ulus-devlet bütünlüğünü parçalamakta; hem ulus-devletin dayandığı siyasal topluluğun sosyolojik mahiyetini değiştirmekte, hem de bu topluluk tarafından meşru kılınan siyasal iktidarı dönüştürmektedir” (Eken, 2006: 250). Hatta bu süreç içerisinde ulus-devletin geleneksel politika araçları zayıflamakta, yeni teknoloji, devletin örgütsel yapısı, yönetim süreçleri ve hizmet sunma biçimleri üzerinde büyük baskılar yaratmaktadır (Köse, 2003).

Ulus-devlet kavramının aslında tartışmalı bir kavram olduğunu belirtmekte yarar var. Çünkü bu tanım ulus ve devlet arasında eşleşik bir ilişkiyi varsayıyor. Halbuki dünya üzerinde çok az toplumun etnik açıdan tamamen homojen bir yapıya sahip olduğunu görüyoruz. Morris (1995)’ın da belirttiği üzere ulus ve devlet kavramları çoğu zaman eş anlamlı olarak kullanılıyor. Halbuki iki kavram arasında çok önemli farklar var. Bunlardan belki de en önemlisi ulusun insanları, kültürü; devletin de hükümeti, politik bir varlığı temsil ediyor olması (Morris, 1995: 12). Eken’e (2006) göre Yurdusev (2000) “her ne kadar ulus kültürel yanı ağır basan çeşitli ortak özelliklere sahip insan topluluğun teşkilatlanmış gücünü nitelerse de, bu iki birim birbiriyle oldukça yakından ilintilidir. Tarihsel olarak bu iki birim, bugün kullandığımız anlamlarıyla, aynı zaman diliminde ortaya çıkmışlar ve birbirini etkileyerek diğerinin oluşumuna katkıda bulunmuşlardır” der (s. 250). Bu çalışmanın amaçları arasında ulus devlet kavramına geçerli bir tanım oluşturmak yer almıyor. Ulus devlet kavramı iletişim teknolojileri ve kimlik oluşturma ilişkisini ele alınırken üzerinde durulması gereken bir kavram olmasından dolayı ele alınmıştır.

Ulus-devletin bir siyasal kurum olarak etkinliği büyük ölçüde toprakları üzerindeki egemenliğine bağlıdır. Bu da sınırlarından geçen bilgi, mal, kapital ve insan kaynakları üzerindeki denetimi yoluyla sağlanır (Tekeli ve İlkin, 2000:118). Küresel ekonomi ve onun etkisiyle güçlenen aktörlerin etkisiyle ekonomik alanında devlet egemenliğinin nasıl etkilendiğinden bundan önceki kısımda bahsetmiştik.

Anderson (1983) ulus kavramını, hayal edilmiş bir siyasi topluluk olarak tarif eder. Hayalidir çünkü cemaatin üyeleri diğer üyeleri tanımayacak, karşılaşmayacak, söz edildiğini duymayacak ama akıllarında birlikteliklerinin hayali yaşamaya devam edecektir (Anderson,

1983: 15). Dolayısıyla bu kavram içerisinde ulus derin bir yoldaşlık, kardeşlik olarak algılanmaktadır (s. 16).

Anderson (1983), matbaadan bahsederken iletişim araçlarının hayali cemaatler ya da milli kimlikler oluşturulmasındaki önemini vurgulamaktadır. Tarihin yazılması, ulusal bir dilin edinilmesi, okur yazarlığın yükselişi, ortak dilde yazılmış gazeteler bu kimliğin oluşturulmasında önemli etkenlerdir. Katz (2001) ise radyo ve televizyonun ulusal bütünleştirici rolü üstünde durur. Ulusal ağ üzerinden yayın yapan bu iletişim teknolojileri sayesinde devletler uluslarına ortak zevk, ortak merak ve ortak tatlar sunma imkanına sahiptirler. Ulusal kimlik inşasında yararlanılan kitle iletişim araçlarına böylelikle birleştirici bir işlev yüklenir. Uydu ve kablolu yayınların ortaya çıkmasıyla çoğu kişi televizyonun ulusal bütünleştirici rolünü kaybedeceğini düşünmüştü. Özellikle uydu teknolojisi ulusal sınırları ihlal ederek yabancı içeriği devlet sınırlarından içeri girmesine izin veriyor ve başka görüşlerin, farklı kimliklerin varlığına işaret ediyordu. Ancak burada Vick'in (2001) tespitine dikkat çekmekte yarar var. Vick uydu ve kablolu yayınların ulusal sınırları ihlal etmelerine rağmen ulusal devletlerin kendi sınırları içerisinde kanuni düzenlemeler sayesinde bu teknolojileri kontrol altında tutabildiklerini vurgular.

İnternet ve beraberinde getirdiği teknolojinin, ulus devletlerin kendi sınırları içerisindeki bilgi ve haber akışı kontrolünü diğer haberleşme ve iletişim teknolojilerine göre daha fazla tehdit ettiğini görüyoruz. İnternet üzerinden yayınlanan herhangi bir bilgi anında küresel boyutta yayılıyor, sınır tanımayan internet ağı sayesinde mekan/coğrafya kavramı bir anlamda ortadan kaldırıyor. Ulus devlet'in gücünün, farklı/çoğul kimlikleri tek bir resmi kimlik haline getirerek tektipleştirebilme ve dolayısıyla bir resmi kimlik, bir bizlik yaratabilmesinde yattığını düşünürsek ve Tomlinson'un (2001) da belirttiği gibi ulusal kültürün kurumsal olarak desteklendiğini, beslendiğini ve korunduğunu var sayarsak; bunun üzerine bir de devletin gücünün kendi toprakları içerisindeki kültür uygulamalarını düzenleyebilmesini eklersek (Tomlinson, 2001: 55) küreselleşme ile ortaya çıktığı varsayılan yeni dünya düzeninde internetin ulus devletin gücünü nasıl azalttığını daha iyi görebiliriz. Bilgi ve iletişim teknolojileri toplumsal dinamikler açısından büyük bir değişimi getirmekte ve kültürler arasında yoğun bir etkileşim yaratmaktadır. Ulus devletin empoze ettiği ulusal kimliğe ve diğer yandan da küresel ekonominin dayattığı tüketim kültürüne tepki olarak yerel kimlik ve kültürlerin çoğaldığını görmekteyiz. Farklı kültürlerin ifade edilebilmesi, egemen

kültürün farklı yorumlanması, farklı değer sistemlerin, algı ve anlayışların ifade edilebilmesi özelliği sayesinde internet, farklılıkları barındıran çoğulcu ve sınırları olmayan bir alan sunuyor.

İnternet ve dolayısıyla bilgi ve iletişim teknolojilerinin küreselleşme olgusuyla beraber devletlerin egemenliğini sorgulayan bir teknoloji olabileceğini, küresel ekonomi etrafında dönen yeni dünya düzeninde çok uluslu şirketlerin, uluslararası kurumların ve sivil toplum örgütlerinin devlet egemenliği ve gücüne olan etkisinden bahsettik. Kültürel boyutta ele alındığında, bilgi ve iletişim teknolojilerinin yapısı gereği, ulus-devlet kavramını nasıl tehdit ettiğini, alternatif kimlik, görüş, ve inanışların kendilerini eskisine göre daha kolay ifade edebildiğini ve böylelikle milli kimlikleri ve ideolojileri sorguladıklarını vurguladık.

Peki küreselleşme ve gittikçe bu döneme damgasını vuran bilgi ve iletişim teknolojileri karşısında devletler tamamen etkisiz olarak mı kabul edilmeli? Makalenin bundan sonraki bölümünde internet'in ulusal ve uluslararası yönetim açısından devletin rolünü nasıl yeniden yapılandırıldığını ve aslında devletin etkinliğinin ortadan kalkmadığını, yalnızca küreselleşme sürecinde yeniden düzenlenmesi gerektiği üzerinde duracağız. Bunu yaparken de internet'in kontrol edilmesi gereken bir teknoloji olmayıp tersine devlet egemenliğini ve meşruluğunu güçlendiren bir teknoloji olarak algılanmasının devletler için daha olumlu bir bakış açısı olduğunu öne süreceğiz.

Devletin Değişen Rolü

İnternetin egemenliğe destek olarak görülebilmesi için öncelikle egemenlik kavramının devlet için ne anlama geldiğini irdelemekte yarar var. Bir devletin egemen olması, devlet yönetiminin hiçbir kısıtlama veya denetime bağlı olmaksızın sürdürülebilmesi, ve bir devletin bağımsız olması anlamına geliyor. Demokrasilerde egemenlik bir devletin vatandaşlarına sağladığı, garantilediği basın, yayın, düşünce ve ifade özgürlüğü kavramlarını da içinde barındırıyor. Özgürlükçü düzenin güvence altında tutulması, yurttaşların güvenliğini sağlayabilen, insan hakları ilkesine dayanan bir devletin hem içte hem dışta egemenliği elinde tutabilmesi açısından bir sorunu olmamalı.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimi vatandaşları üzerinde ekonomik, siyasi ve kültürel açıdan azami kontrolü elinde tutma arzusunda olan devletler için egemenlik ve meşruiyet sorunu yaratıyor. Bu makale güç unsurunun devlet ve vatandaşları arasında

paylaşıldığı ülkelerde bilişim ve iletişim teknolojilerinin egemenliği tehdit etmeyeceğini savunuyor. Rejimlerin artık gazete, radyo, televizyon ve internet gibi iletişim araçları üzerindeki kontrol yetkisinin gittikçe yok olduğunu görüyoruz. 2008 İran başkanlık seçimleri sırasında, İran hükümetinin medya ve iletişim kanallarına getirdiği sansür ve kontrole rağmen yüzlerce İranlı vatandaş Twitter ve Facebook sosyal paylaşım sitelerinden yayınladıkları mesajlarla bütün dünyaya seslerini duyurabildiler. Kasım 2010'da Wikileaks isimli internet sitesi 1966-2010 Şubat ayına kadar Amerika Dışişleri Bakanlığı ve 274 elçilik arasındaki diplomatik yazışmaları sanal alemde yayınladığında birçok kişi bunun diplomasinin 11 Eylül'ü olduğunu savundu. Dünya hegemonu Amerika Birleşik Devletleri'nin bile bilgi akışını denetleyememiş olması internet'in ne kadar güçlü bir iletişim aracı olduğunu gözler önüne serdi.

İnternetin ulusal yönetimi karmaşıklaştırdığı bir gerçek. Pornografi, çocukların istismarı, dolandırıcılık, telif ve fikri mülkiyet hakları, ve nefret söylemleri tüm devletlerin ortak olarak karşı karşıya kaldığı ve düzenlemesi gerektiği endişeler olmalıdır. İnternet ile ilgili kanun uygulamaları sonuçta devlet yapısını temelden değiştirecek ya da etkileyecek güçte değildir. Ancak devletin internete karşı olan tutumu, o devletin hem ulusal hem de uluslararası konumundaki itibarını etkiler.

Milli kültür ve değerleri koruma söylemi adı altında geliştirilen kanunlar ve uygulamalarla devlet tarafından tehdit ya da sakıncalı olarak görülen internet sayfalarına filtreleme ve erişim engelleme çalışmaları devletlerin hem içte hem de dışta imajını zedeler. Türkiye'de 2007 yılında yürürlüğe giren 5651 sayılı internet ortamında yapılan yayınları düzenlemeyi amaçladıysa da hem ulusal hem de uluslararası birçok kurum ve kuruluş tarafından anti-demokratik ve çağdışı olmakla suçlanmıştı (Akdenizli, 2010). Halbuki internet teknolojisini devletler kendi meşruiyetlerini kuvvetlendirmek için kullanabilirler. Saydamlık devlet faaliyetlerini daha gözlemlenebilir hale getirirken, devleti topluma karşı daha sorumlu kılar. İleri demokrasilerde iktidarlar ideal olarak hesap verme sorumluluğu taşınmalı ve vatandaşlar her türlü bilgiye serbestçe erişebilmelidir. E-devlet uygulamalarıyla devletler bu saydamlığı yakalayabilirler. Kamuyu bilgilendirme ve devlet hizmetlerinin sanal ortamda sunulması ülkelerin egemenliğini destekleyen hareketlerdir. Türkiye'de son yıllarda artan e-devlet uygulamaları, Türkiye'nin de çağdaş ve demokratik devlet imajının interneti

devlet uygulamalarının bir parçası haline getirmenin gerekliliğinin farkında olduğunu gösteriyor.

Küreselleşme süreci içerisinde ekonomik boyutun ön plana çıktığını vurgulamıştık. Ancak tek pazar olma yolunda ilerlediği kabul edilen dünyada kamusal hizmetlerin devletler tarafından yürütülmeye devam ettiği görülmektedir. Ateş'in (2006) de belirttiği üzere "her ne kadar ekonomik serbestleşme hareketi, ulus devletin ekonomi alanındaki işlevlerini iyice sınırlandırmaya çalışsa da, dünya çapında ekonomik faaliyetlerin güvenli bir şekilde sürdürülebilmesi için yerel düzeyde ulus devletin güvenlik arzına gereksinim duymaktadır" (s. 30). 2008 yılında tüm dünyayı sarsan ve hala etkilerini devam ettiren ekonomik kriz bize küresel ekonominin işleyişinin mükemmel olmadığını bir anlamda ispatlamıştır. Sermaye, kaynaklara erişebilmek için ulus devletlere bağımlı, ulusal kontrol ve etkilerden bağımsız değildir (Arslan, 2005). Devletlerin kendilerini bu pazarlar için daha çekici kılabilmek amacıyla yeni düzenlemelere gittiklerini gözlemliyoruz (Türkiye'de Türk Telekom gibi devlet tekelinde olan kuruluşların özelleştirilmesi gibi).

Ülke içinde bilgi ve iletişim teknoloji kullanımının gelişimiyle de devletler kendilerini daha çekici pazarlar haline getirebilirler. Yine Türkiye'nin bu konudaki çabaları örnek gösterilebilir. 2004 yılında yürürlüğe giren 5070 sayılı E-İmza kanunu, e-ticaret için önemli bir gelişmedir. Sanayi Bakanlığı tarafından oluşturulan portal, şirketlerin ihtiyacı olabilecek bilgi ve belgeleri içermektedir (uyulması gereken sanayi standartları; ilgili kanuni mevzuat; Avrupa Birliği standartları; senelik sanayi istatistikleri gibi). OECD istatistiklerine göre Türkiye ekonomisinin %99.8'ini oluşturan küçük ve orta ölçekli işletmelerin küresel rekabet ortamında güçlenmelerine katkı sağlamak amacıyla KOSGEB ve devlet işbirliği ile kurulan KOBİ-NET, küçük ve orta ölçekli işletmelerin kendi aralarında iletişimi daha çabuk ve etkili sağlayabilecekleri bir İnternet/ İnternet oluşturulmuştur. 2004 yılında 9,000 üyesi olan KOBİ-NET'in 2010 yılının ilk yarısında 23,918 üyeye ulaşmış olduğunu görüyoruz (Akdenizli, 2010).

Hükümetler arası kuruluşlar küresel ekonominin önemli aktörlerinden olduğunu belirttik. Hatta bu kuruluşların yapısında "kalkınmalarını tamamlamış güçlü ülkeler, IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslararası organizasyonların bünyesinde yüksek seviyede nüfuz etme ve düzenleme gücüne sahipken, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler daha kısıtlı bir pazarlık gücüne ve düzenleyici kapasiteye sahip" (Arslan, 2005: 46)

olduğunu vurgulamıştık. Ancak unutulmaması gereken önemli bir nokta uluslararası kurum düzeyinde alınan kararları yürürlüğe ve uygulamaya koyanlar yine devletlerin kendileridir. Avrupa Birliği, Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU), Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO), ve Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü' nün (OECD) internet alanında uluslararası kanun düzenlemelerini uyguladıklarını ve bunlar da üye devletler tarafından tatbik edilmeye devam edilecektir. Küreselleşme arttıkça bu tür devletler arası kuruluşların çoğalması muhtemeldir. Bu durumda da ulus devletlere olan ihtiyaç azalmak yerine artacak gibi gözükmektedir.

Demokrasinin yerleşmesinden sivil toplum örgütlerinin öneminden bahsettik. İnternet kanunu ve uygulamalarını takip eden, halkın bilgi edinme, fikir ve düşünce özgürlüklerini garanti altında tutmaya odaklı birçok sivil toplum kuruluşunun Türkiye'de de arttığını gözlemliyoruz (Akdenizli, 2007). Daha önce sivil toplum örgütlerinin mali kaynaklara ihtiyaç duymaları ve bu kaynağın genellikle çok uluslu şirketler tarafından sağlanıyor olmasının sivil hareketlerin söylem ve eylem özgürlüğünü sınırlandırabileceğini belirtmiştik (Ateş, 2006). Devlet küreselleşme sonucu yeniden yapılandırılan rolünde, şirketler ile sivil toplum kuruluşları arasında bir denge görevi üstlenebilir. Yeni güç dağılımı süreci içinde düzenleyici rolünü üstlenebilir. Özellikle Avrupa Birliğine üyelik süreci içersine girmiş olan Türkiye'nin e-Avrupa+ programı çerçevesinde hükümet olarak sivil toplum örgütleriyle ortaklaşa devam ettirdiği Türkiye'de internet gelişimi ve kullanımı odaklı projelerde, devletin hem uluslararası kuruluş hem çok uluslu şirketler hem de sivil toplum örgütleri arasındaki dengeyi kurmakta olduğunu görüyoruz. 2004 yılında Dünya Bankası, Türk Telekom, ve IBM ortak çalışmasıyla 2,802 okula bilgisayar laboratuvarı kurulmuş ve İnternet erişimli 53,198 bilgisayar sağlanmıştır (Akdenizli, 2007).

Yerleşen ve çoğalan kimlikler karşısında devletin tutumuna gelince. Savunmacılık odaklı bir devletin özgürlükler alanında sınırlamalara gidebileceği ciddi bir endişe olmalıdır. İnternet kullanımı ve erişimine kısıtlamalar getirmeye çalışan devletlerin uluslararası platformda maruz kaldıkları tepkiler artık temel insan hak ve özgürlüklerinin ulusal değil uluslararası bir alan olduğunu bize gösteriyor. Devletler artık birbirinden yalıtılmış değil aksine uluslararası hukuk ve sözleşmelere imzalayarak kendi iradeleriyle dış egemenliklerini sınırlıyorlar (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, NATO gibi). İnsan hakları ilkesine dayanan

bir devlet, özgürlükçü düzeni güvence altında tutarak bu yeni düzende hem iç hem dış egemenliğini yeniden tanımlama ve kurma yönünde gitmesi en ideal yoldur.

Bülbül'ün (2006) de ifade ettiği üzere, devlet ulusal kimlik ve kültür sınırlarını daha da genişletebildiği zaman, önceden dışarıda bıraktığı kimlik ve kültürleri içeren bir ulusal kimlik ve kültür inşa etmeye çabaladığı zaman, kendi iç egemenliğini ve meşruiyetini kazanması ve devam ettirmesi daha kolay olacaktır. Ulus devlet tarihi nispeten yakın bir geçmişe dayanan devletlerde aşırı duyarlılık bu süreci zorlaştırabilir. Türkiye'nin geçmekte olduğu süreç bunun kanıtlarından biridir. Türkiye'nin internet kanunu gelişimindeki evrelere bakıldığında, 2001 yılına kadar internet'in mevcut olan kanunlar kapsamında düzenlendiğini görüyoruz. İnternet sansürü olarak web site ve sayfalarının devlet tarafından erişime engellenmesinin ilk örneklerini ise 2000 yılına geri gittiği belirtiliyor (Akdeniz, 2009). 2001 Haziran ayında yayınlanan 4676 ve 2002 Mayıs ayında yayınlanan 4756 sayılı kanun ile İnternet, Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) kapsamı altına sokulmuş ve böylece Türkiye, devlet olarak yapısı gereği sınır tanımayan internet teknolojisini devlet sınırları içersindeki herhangi bir yayın gibi kontrol altında tutmaya çalışmıştır. 2004 yılında yürürlüğe giren 5187 sayılı Basın Kanunu da internet yayınları için durumu pek değiştirmemiştir. Türk Ceza Kanunu ve Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar hakkındaki 5816 sayılı kanun internet sitelerinin kapatılmasında ve sayfalara erişim engellemesinde kullanılan başlıca kanunlar olmuşlardır (Akdeniz, 2009; Akdeniz ve Altıparmak, 2008). 2007 yılında yayınlanan 5651 sayılı İnternet Kanunu da fazla değişiklik getirmemiş, internet siteleri kapatılmaya ve sayfaların engellenmesine devam edilmiştir. Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'na (TIB) verilen güçler, İnternet Bilgi İhbar Merkezi gibi uygulamalar İnternet'in demokratik yapısının Türkiye devleti tarafından tam anlamıyla algılanmadığı endişesini güçlendirmiştir. Akdeniz (2009) Türkiye'de erişimi engellenen internet sayısının Aralık 2009 itibarıyla 3700 olduğunu tahmin ediyor. Engelliweb.com adlı vatandaşlar tarafından erişimi engellenen siteleri takip eden internet sayfasına göre Kasım 2010 itibarıyla bu sayının 8163 olduğu söyleniyor.

Türkiye'de internet altyapısının gelişimi öncelikli devlet desteğinde olmuştur. Küreselleşmeyle beraber yeni ekonomik düzen içersinde yerini almak isteyen Türkiye, uluslararası kuruluşların, çok uluslu şirketlerin ve sivil toplum kuruluşlarının da etkisiyle telekomünikasyon alanında özelleştirmeye ve yeni düzenlemelere gitmiş ve kısmen bunun

sonucu olarak 2003 yılında % 12 olan internet kullanıcı sayısı 2009 yılında % 36'ya yükselmiştir (ITU İstatistikleri). E-devlet projelerinin artması (VEDOP, UYAP, SECSIS gibi), 2010 yılında Milli Eğitim Bakanlığı verilerine göre Türkiye'de ilkokulların % 94'nün ve tüm liselerin (%100) internete bağlı olması, e-sağlık alanındaki gelişmeler (MERNİS gibi) küreselleşme süreci içerisinde internet kullanım ve gelişiminin bazı devletlerde hala devlet odaklı olduğunu, dolayısıyla bazı toplum ihtiyaç ve gereksinimlerin karşılanmasında devlet olgusunun işlevsel bir yapı olma özelliğini sürdürdüğünü ifade etmektedir. Türkiye'nin internet kanunu gelişimindeki deneyimi de yönetim temelinde ulus devlet ve onu getirdiği milli kimlik, milli ahlak ve kültürü koruma anlayışının hala etken ve esas olduğunu gösteriyor. Türkiye'nin internet gelişimi ve yasal düzenlemelerinde yaşamış olduğu bu çelişkili ilişki devletlerin sınır tanımayan bu teknoloji karşısında tam olarak nasıl bir tutum sergileyeceklerini bilemediklerini ve bunun görüldüğünden daha karmaşık bir süreç olduğunun bir ifadesi olarak da algılanmalıdır.

Küresel ortamda devletin yanı sıra yeni aktörlerin gelişimi egemenlik, yönetim ve ulus devlet kavramlarını yeniden tanımlıyor kuşkusuz. Bu yeni durum içerisinde tüm aktörlerin devlet de dahil olmak üzere göz önünde bulundurulması gereken önemli noktalardan bir kaç tanesi, küreselleşmenin sadece ekonomik değil aynı zamanda siyasi ve kültürel olduğu; her devletin bu sürece eşit zamanlı ve eşit güçte dahil olmadığı, olamadığı; ve bilgi ve iletişim teknolojileri sayesinde farklı kültürlerin ve kimliklerin yanyana ve bazen karşı karşıya bulunduğu. Bu makalenin ortaya koymaya çalıştığı en belirgin nokta devletlerin internet altyapısı ve kullanımını geliştirmek için gösterdikleri çabaların yanında, internet içerik düzenlemesini amaçlayan kanunları oluştururken uluslar üstü, evrensel insan kavramı ve güç kavramından uzak bir iletişim anlayışı oluşturulabilmelerinin ve bunu besleyebilmelerinin esas olduğudur. Devletler, ancak o zaman sağlıklı bir küreselleşme sürecinde ilerleyebilecekleridir.

Kaynakça:

- Abay, A. R. (2004). " Sivil Toplum Ve Demokrasi Bağlamında Sivil Dayanışma Ve Sivil Toplum Örgütleri" 3.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, 24-26 Kasım, Eskişehir, 2004. <http://iibf.ogu.edu.tr/kongre/bildiriler/06-04.pdf>
- Akdeniz, Y. (2009). *Report for the OSCE Representative on Freedom of the Media on Turkey and Internet Censorship*. http://www.osce.org/documents/rfm/2010/01/42294_en.pdf

- Akdeniz, Y. & Altiparmak, K. (2008). Internet: Restricted Access. A critical Assessment of Internet Content Regulation and Censorship in Turkey. http://privacy.cyber-rights.org.tr/?page_id=256
- Akdenizli, B. (2010 basım aşamısında). The State of Internet outpaces Internet legislation: The case of Turkey. *Observatorio*, Vol 4, No: 4. <http://www.obercom.pt/ojs>
(2007). *Toward a healthier understanding of Internet policy development: The Case of Turkey*. Saarbrücken, Germany: Verlag Dr. Müller VDM Publishing.
- Alleyne, M. D. (1995). *International power and international communication*. New York: St. Martins.
- Anderson, B. (1991). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*. London: Verso.
- Angell, I. (2000). Battle stations. *New Scientist*, 165, 44-45.
- Aram, J. D. (1997). Challenges to the social foundations of capitalism in an age of global economics. *Human Relations*, 50 (8), 967-986.
- Arslan, C. B. (2005). Küreselleşme ulus devletin sonu mu?, *Çağın Polis Dergisi*, s. 46, Ekim 2005
- Ateş, D. (2006). Küreselleşme: Ne kadar tek boyutlu? *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 7 (1), 25-38.
- Baber, Z. (2001). Modernization theory and the cold war. *Journal of Contemporary Asia*, 31 (1), 71-85.
- Bagdikian, B. (1983). *The media monopoly*. Boston: Beacon Press.
- Beck, U. (1999). Beyond the nation-state. *New Statesman*, 12, 25-27.
- Boyd-Barrett, O. (1979). Media imperialism: Towards an international framework for the analysis of media systems. In Curran, J., Gurevitch M., and Woollacoot, J. (Eds.) *Mass communication and society* (pp. 116-141). Beverly Hills: Sage.
- Bülbül, K. (2006). Ulus-Devlet, ulusallığın dönüşümü ve Türkiye. *İstanbul Üniversitesi İyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, No:35, 23-47.
- Cardoso, F. H. and Faletto, E. (1979). *Dependency and development*. (Urquidi, Marjory Mattingly, Trans.) Berkeley: University of California Press.
- Castells, M. (1997). *The power of identity, the information age: Economy, society and culture, Vol. I*. Cambridge, MA; Oxford, UK: Blackwell.
- Cebeci, K. (2008)ç Küreselleşme bağlamında ulus-devletin egemenlik gücünün dönüşümü. *Sayıştay Dergisi*, Sayı: 71, 23-39.
- Dahl, R. A. (1999). The shifting boundaries of the democratic governments. *Social Research*, 66 (3), 915-931.
- Drucker, P. F. (1993). *Post-Capital ist Society*. Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Eken, H. (2006). Kürelleşme ve ulus devlet. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 16, 243-262.
http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/Hurig%C3%BCI%20EKEN/EKEN,%20Hurig%C3%BCI.pdf
- Fukuyama, F. (2000). The Trouble with names. *Foreign Policy*, 119, 59-61.
- Galtung, J. (1971). A structural theory of imperialism. *Journal of Peace Research* 2, 81-117.
- Gerschenkron, A. (1962). *Economic backwardness in historical perspective*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Giddens, A. (2000). *Runaway world: How globalization is reshaping our lives*. New York: Routledge.

- _____ (1985). *A contemporary critique of historical materialism, Vol. II: The nation-state and violence*. London: Polity Press.
- Hamelink, C. J. (1983). *Cultural autonomy in global communications*. New York: Longman.
- Held, D.; McGrew, A.; Goldblatt, D. & Perraton, J. (1999). *Global transformations: Politics, economics and culture*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Holton, R.J. (1998). *Globalization and the nation-state*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: MacMillan Press; New York: St. Martin's Press.
- Hüsrevoğlu, S. & Kıran, A. (2007). Küreselleşmenin ulus-devlet üzerine etkileri ve bu bağlamda Türkiye'nin durumu. http://www.gau.edu.tr/PDF-Files/JSAS_003_05_PDF/JASA_003_05_07_H%C3%BCsrevoglu.pdf
- Katz, E. (2001). Media technologies, social organization and democratic principles. In Ben-Rafael, E. & Sternberg, I. (Eds.) *Identity, culture and globalization*. (pp.295-306). Leiden; Boston; Koln: Brill.
- Krasner, S. D. (2001). Sovereignty. *Foreign Policy*, 122, 20-29. http://www.foreignpolicy.com/issue_janfeb_2001/think_againjandfeb2001.html.
- Lee, C. (1980). *Media imperialism reconsidered, the homogenizing of television culture*. (University Microfilms International Ann Arbor Michigan, Microfilm-xerography/authorized facsimile).
- Mattelart, A. (1999). *Against global inevitability*. <http://www.wacc.org.uk/publications/md/md1999-2/mattelart.html>.
- Mohammadi, A. (1997). *International communication and globalization*. London: Sage Publications.
- Morris, N. & Waisbord, S. (2001). Introduction: Rethinking media globalization and state power. In Morris, N. & Waisbord, S. (Ed.) *Media and globalization: Why the state matters* (pp. vii-xvi). Lanham; Boulder; New York; Oxford: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Morris, N. (1995). *Puerto Rico. Cultures, politics and identity*. Westport; Connecticut; London: Praeger.
- Mowlana, H. (1985). *International flow of information: A global report and analysis*. Paris: UNSECO.
- Nulens, G. & Van Audenhove, L.V. (1999). An information society in Africa? An analysis of the information society policy of the World Bank, ITU and ECA. *Gazette*, 61 (6), 451-471. <http://www.sage.pub.co.uk/details/issue/samples/a010538.pdf>.
- Ohmae, K. (1995). *The end of the nation-state*. New York: Free Press.
- Poster, M. (1999). National identities and communications technologies. *Information Society* 15 (4), 235-240.
- Sassen, S. (1996). *Losing control? Sovereignty in an age of globalization*. New York: Columbia University Press.
- Schiller, H. I. (1976). *Communication and cultural domination*. New York: International Arts and Science Press.
- Singh, J. P. (1999). *Leapfrogging development? The political economy of telecommunications restructuring*. Albany, NY: State University of New York Press.
- Tehrani, M. (1998). *Global communication and world politics: Domination, development and discourse*. Colorado: Lynne Rienner Publishers, Inc.

Tekeli, İ. & İlkin, S. (2000), Küreselleşme ulus-devlet etkileşimi bağlamında AB-Türkiye ilişkilerinin yorumlanması, *Doğu-Batı*, Sayı 10, Şubat 2000.
http://www.sayistay.gov.tr/dergi/Default_4_Yazdir.asp?id=563

Toffler, A. & Toffler, H. (2000). Global gladiators challenge the power of the nations. *New Perspectives Quarterly*, 17 (1), 26-27.

Tomlinson, J. (2001). Proximity politics. In Webster, F. (Ed.) *Culture and politics in the information age*. (pp.52-62). London; New York: Routledge.

_____ (1991). *Cultural imperialism: A critical introduction*. Baltimore: The John Hopkins University Press.